Звон.

Беларуская штодзенная палітычна-літэратурная часопісь.

Рукапісы павінны быць перапісаны чытэльна. Аплата прынятых рукапісаў залежыць ад Рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
м. Мінск, Юбілейны дом.

Цана нумару 1 марка.

Год выданьня I.

РЭДАКЦЫЯ адчынена штодня, апрача сьвят ад 9—12 гадз. і ад 5—7 гадз.

Цана абвестак:
радок за тэкстам . . . 2 м
шукаючым працы, за абвестку 2 м.

№ 6. Менск. Пятніца 5 верасьня 1919 г. № 6.

Дзеля вялікага недахвату паперы газэта часова выходзіць тры разы на тыдзень: *у панядзелак, сераду і пятніцу.*

Наша рэдакцыя адчыняе на страніцах „ЗВОНА" аддзел
„ВОЛЬНАЯ ТРЫБУНА"
для развагі спрэчных пытаньняў.

Трэба выясьніць палажэньне.

Штодня прыходзяць ў рэдакцыю людзі і выкладаюць скаргі, што мясцовые польскіе ураднікі ня хочуць лічыцца з імі, як з беларусамі, — не шануюць нашай мовы і не спаўняюць навет таго, што вымагае ад іх прыказ іх начальства. Так, напрыклад, сягодня вы друкаваны у нас два лісты ў рэдакцыю, з каторых відаць, што, ня гледзячы на протэсты і прыказ, падпісаны Намесьнікам Г. Камісара, мясцовые ураднікі адказваюцца прымаць заявы і просьбы ў беларускай мове, публічна насьміхаюцца з папытак дабіцца выпаўненьня закону і заяўляюць, што колісь маскоўцы гэтак рабілі з імі, так хочуць рабіць і яны.

Мы ня будзем гаварыць пра тое, што беларусы ніякага дачыненьня да маскоўцаў ня маюць; мы ня будзем гаварыць пра такую дзікую мораль, што калі душылі мяне, то трэба душыць і мне ды яшчэ саўсім ня таго, хто вінаваты. Мы хочам зазначыць толькі тое, што вышэйпамяненые скаргі часьцей і часьцей даносяцца і з далёкай правінцыі; што ў Бабруйскі магістрат выбіраюцца палякі, жыды і расійцы, а беларусаў і паміну няма; што ў нас, у Менску, быўшые царскіе чыноўнікі, сплюнуўшы ад першых пярэпалахаў, паднялі голаў і адкрыта паднімаюць на зьдзек імя беларуса.

Мы будзем аб гэтым званіць на ўвесь сьвет, бо хочам запытаць, штож-гэта ўсё значыць? Як-жа пагадзіць гэта з тым, што гаварылося ў адозьве Начальніка Польскага Панства да насяленьня нашага краю аб вызваленьні народу нашага спад векавога уціску і паняверкі? Як-жа можна пры такіх варунках наладзіць прыязные адносіны паміж Польшчай і Беларусьсю, аб якіях гаварылі паслы польскага Сойму з прадстаўнікамі Беларускага Камітэту? З гэтага можа выйці ўсё, што хочаце, але ня дружба.

Нам трэба выясьніць нашае палажэньне. Нам трэба цьверда ведаць, чаго мы можам спадзявацца ад польскай улады на мейсцы. Нам патрэбны не абяцанкі, мы прагнем рэяльна упэўніцца, што палякі не забыліся пра нашае гістарычнае сужыцьце, что яны нашы прыяцелі і што яны ня толькі будуць шанаваць нас і нацыянальные патрэбы нашы, а дапамогуць нам ў нашым змаганьні з нашым супольным ворагам, як дапамагае дужэйшы слабейшаму па прыказаньню чалавечнасьці і братэрскага спачуцьця.

Мы зноў зьвяртаемся да польскага народу і кажам: разам мы занялалі і разам павінны адраджацца. Няхай ня будзе паміж намі непаразуменьня, няхай запануе паміж намі братэрства, згода і ўзаемная дапамога.

Бальшавіцкая гаспадарка.

Як ведама, Расія была самаю негаспадарнаю дзяржаваю ў сьвеце. Яна была нямецкаю колёніяй, разам з Нямеччынаю складала адзін гаспадарчы арганізм, і, ваюючы з Нямеччынай, разрываючы свой зьвязак з ею, яна больш усіх дзяржаў пацярпела.

Апроч немцаў гаспадарылі у ёй французы і бэльгійцы у Данецкім басэйне, ангельцы на Каўказе і другіе народы. Самі расійскіе прамысловцы і купцы весьці агульнае гаспадаркі не маглі. Вось чаму, калі немцы былі выгнаны з Расіі, іх мейсцо заступілі ў ёй ангельцы, амэрыканцы, французы і японцы.

Што тычыцца вясковай гаспадаркі, то сярод расійскіх сялян яна была вельмі дрэнна пастаўлена. Досыць сказаць, што на цэлые вёскі Тверской і Валагодскай губэрні статыстыка налічвала сьвіней адзінкамі. Сяляне ніколі не загорваюць на зіму сваіх палёў. Таму ў лето, з трошкі сухою вясною, там заўсёды неураджай. Мы ведаем, што не праходзіло 5-цёх гадоў, каб казна ні падкормлівала якіх нібудзь цэнтральных, альбо усходніх губэрняў, асігнуючы на гэта соткі мільёнаў. Велькіе абшарнікі звычайна аддавалі сваю землю ў арэнду сялянам. На гэтым факту пабудована ўся аграрная праграма расійскіх эс-эраў. I ніколі мы ня чулі, каб казна карміла заходніе губэрні, навет такую, як Віцебская, дзе, па словам расійскіх географаў, гаспадар ледзьве зьбіраў свой насеў. Во навет на самай кепскай зямлі у нас гаспадарка вялася шмат лепш, як у Маскоўшчыне, дзякуючы уплывам заходняй культуры. Калі значыць сама расійская „буржуазія" не магла весьці гаспадаркі, калі гаспадарка у Расіі стала вельмі дрэнна, а у час вайны яшчэ горай, то было велькаю адвагаю тэорэтыкаў бальшавікоў, ня маючых ніякай гаспадарскай практыкі, *браць уладу, гэта значыць кіраваньне гаспадаркаю,* у свае рукі, парываючы усякую зьвязь з заграніцаю, ануліраваньнем заграічных пазыкаў. Тым часам, робячы сваю „акцябрскую" рэвалюцыю на грунце гаспадарчага развалу, бальшавікі абяцалі народу „малочные рэкі з кісельнымі берагамі". I вось вынікі гэтае гаспадаркі: у гарадох народ вымірае з голаду, у вёсках сяляне зьменьшаюць свае гаспадаркі, каб ня было чаго адбіраць бальшавіком. Ня будучы ў стане даць працу беработным, альбо карміць іх, улада пасылае іх на фронт. Там напэўна яны накормяцца „ня куском, дык пяском".

Аднак бальшавікі ня хочуць прызнацца у сваей нядатнасьці, бо тагды трэба было б адказацца ад улады, ад кіраваньня гаспадаркаю, каторая толькі ім адным дае смачны і лёгкі кавалак хлеба. Дзеля гэтага яны гавораць, што гаспадаркі ня можна добра паставіць, бо яны перажываюць ваенную разруху і іх душыць блёкада.

Праўда, што тэкстыльные фаб-

рыкі сталі, бо няма як падвезьці ваты, воўны і шоўку, а так сама вугля і нафты. Але можна было-б абрабляці лён, а фабрыкі апальваць дровамі. Што-што, але здаецца транспорт і апал гарадоў можна было-б трымаць у парадку, бо лясоў многа і, значыць, дроў можна загатаваць рукамі шмат безработных. Мэталу для утрыманьня транспорту у парадку ёсьць даволі, заводы ёсьць, а транспорт пагоршваецца, пасажыры едуць горш сьвіней, але зараз іх саусім ня пусьцяць ехаць. Купец, каторы рабіў закупы для тысячаў людзей і за гэта браў у сваю карысьць найбольш 1 % вартасьці тавараў, выкінуты, як вораг народу. І вось гэтые тысячы людзей самі для сябе парабіліся купцамі. („мяшочнікі", „спэкулянты"), забічкавалі сабою вагоны, а, прадаючы з сваіх мяшкоў, ужо зарабляюць ня 10%, а 100 і 1000 процэнтаў. Чытаем, што трамвайны рух Масквы спыняецца, бо рабочые ня ўскураюць рэмонтаваць вагонаў. Ці-ж гэта ня сьмех? Забракло так сама паперу. Папер, як вядома, робіцца з дзерава, дзераво расьце у лесі, а лясоў у Расіі шмат, фабрыкі-паперні ёсьць. Чаму-ж няма паперу?

За што ні бярэцца „савецкая" улада, ўсё ў яе вывальваецца з рук.

Гаспадарка савецкая гэта—млын сухі, што трашчыць, а мукі ня меле. У Менску была сталоўка „Ігнатычы", каторая досыць танна прадуктамі з сваіх двораў карміла што дня тысячы народу. „Саветы" узялі маёнткі ў свае рукі, узялі і „Ігнатычы", і хутка яны зачыніліся.

Ународаваны былі і лазьні Плаўскага. Перш вы заусёды маглі вымыцца у іх, пры бальшавіках толькі выпадкам і то альбо есьць пара, ды гарачай вады, няма, альбо есьць гарачая вада, ды пары няма.

Выхаваньне у школах зрабілося пры бальшавіках бясплатным і агульным. Але, дзякуючы таму, што вучні мелі свае рады, (саветы), школа працы сапраўды зрабілася школаю гультайства. Разумныя дзеці школ 2-га стопня вынесьлі рэзолюцыю (і дабіліся правядзеньня яе праз аддзел прасьветы), што настаўнік ня можа, дарогаю гутаркі з асобным вучням, даведацца аб пазнаньнях яго, бо такая гутарка, гэта той самы экзамін.

У вучастку аднаго інструктара вясковай гаспадаркі па Менскай губэрні было 100 двароў, і з гэтых двароў толькі 5 былі абсееныя.

Бальшавізм можа пакуль што трымацца у Расіі, бо безрабоцьце і голад дае салдатаў-чырвонаармейцаў. Сялянскага народу 90%, каторы, прывыкшы да царскае палкі, з тым большаю ахвотаю слухае бальшавіцкага штыха і стрэльбы. Ні ў воднай эўропэйскай дзяржаве бальшавізм ня мог бы існаваць, бо там 60% і больш рабочых ня маглі-б існаваць на 40 і меньш процэнтаў земляробаў.

Бальшавікі спадзяваліся на усясьветную рэвалюцыю. Мы павінны зазначыць, што калі-б зрабілася яна, гэта значыць, калі-б уладу захапілі няумеючые кіраваць гаспадаркай рабочые, то палавіна сьвету, усе самае асьвечанае, разумнае,—гарады вымерлі-б, як ад чумы. хрысьціянская культура згінула-б, чалавек вярнуўся-б зноў да першабытнае культуры.

Калі-б мы на момант прыпусьцілі, што зрабілася рэвалюцыя па усім сьвеце, то, пакуль рабочые варыхтавалі б гаспадарку, у гэты самы час Англія і другіе дзяржавы жывучые толькі падвозам, вымерлі-б з голаду.

Арганізацыя гаспадаркі ёсьць вельмі зложная машына, якая вырабілася векамі, і ня можа адразу быць пабудована па яе зьнішчэньні.

Калі-б мы прыпусьцілі, што усе меньш зложныя машыны промыслу былі зьнішчаны, то чалавек, ня гледзячы на сваю асьвечанасьць, усё-ж такі вярнуўся б на вякі назад, пакуль пабудаваў-бы для другіх тые машыны, якіе для яго пабудавалі яго продкі.

Мы можам, дзеля гэтага, бальшавікоў параўнаць з тым грэкам, каторы дзеле таго, каб здабыць сабе вечнасьць, зьнішчыу адзін з $7\frac{1}{2}$ грэцкіх цудаў мастацтва. Бальшавікі так сама пападуць у гісторыю, на шчасьце, не культурнага сьвету, а татарскай Расіі.

Х.

Маленькі фэльетон.

Які прывет, такі й адвет.

Бывшые расійскіе чыноунікі скардзяцца, што ня могуць чытаць абвестак па вуліцах. Мы іх вельмі шкадуем, бо хто-ж іх, бедненькіх, пашкадуе? Цара няма,—забілі яго маскоускіе людзі. Покі яны знойдуць сабе новага цара, дык мы шадзем ім дармовую параду, што трэба рабіць, каб, чытаючы беларускіе абвесткі, „не паламаць сабе языка". Мы ведаем, што намкі іх дзераваные, і шкадуем іх вельмі, бо кажуць-жа добрыя людзі: „блажен, іже і скоты мілует".

Гаспада Пятровы, Міхайловы,
Панамаровы і Пановы!
І тые ўсе, што з нашай мовы
Кпіць пазваляюць і сьмяяцца,—
Ад нас мы просім выбірацца!
Бо тут старонка Белай Русі,
Яе ў палон ня ўзяць вам, мусі.
Тут ня Дэнікін, не Колчак,—
Ня пройдуць кпіны вашы так!
І вас, ўсіх рангаў кавалераў,
Усялякіх Ганнаў, Уладзімераў,—

Знахарка.

(Абразок з натуры).

Ня дужа старая удава афіцэра. Ганна Радзеўская, з прастуды захварэла. Паклікала яна сваю суседку, Матрону, гэтак сама ўдаву якогась дробнага гандляра,—старуху. Гэта бедная ўдава была знахарка. Сапраўды-ж,—ня столькі яна лячыла афіцэршу, колькі шмат забаўляла яе ў балесьці сваімі казкамі.

І цяпер, седзячы у пані Ганны Радзеўскай за кавою, гэта бабулька казала ёй усякіе ўсячыны, а тая, тым часам, захіленая, ляжала на пасьцелі.

Цягуча, шапаляючы бяззубым ротам і дрыжачай гаворкай, бабулька казала:

— Дык, панечка, у вас якаясь хвароба прыдарылася. Гэта—ня добра. Што-ж у пані баліць?—

— Ой, ратуйце, імосьцейка,—стогнучы, адклікнулася Радзеўская.—Усё цело мае ные, і гарачка з прастуды вялікая.

— А лякарство прымалі якое?

— Але, прымала хіну.

— Гэтак дасьць Бог вам і палегчае. Гарчыцы-б выпіла, панечка.

— Як выпіць гарчыцы?

— А так, з ложку сталовую і выпіць. Яно запаліць моцна, але трэба працярпець. Як рукою зьнімае ўсякую хваробу.

Радзеўская ня дужа слухала Матрону, і такіе лекі ёй не спадабаліся. Яна ня вельмі верыла ў гэтакіе зёлкі, але сказала:

— Дзякуй за добрую раду! Я ўжо тагды, апасьля, а цяпер раскажэце мне што небудзь.

— Што-ж я вам раскажу?

— Ну, ці ня ведаеце, калі прыдзе канец вайне?

— Гэта адзін Бог ведае, але, трэба думаць, і людзям сваім адкрывае. Есьць людзі, што ведаюць пра гэта. Есьць адзін рускі, адзін хранцуз, адзін кітаец і кожнага народу па аднаму чалавеку,—і ім-то ведама, ім адкрыто, што будзе.

Радзеўская, вядома, толькі для забавы слухала казкі; сама-ж Матрона верыла ўсяму таму, што казала.

— І мне было, панечка, адкрыцьце яшчэ перад вайной,—ізноў пачала казаць бабуля.—Прачнулася я гэта ўночы, гляджу—аж перада мною стаіць дзева з капьём і навокала яе такое зьяньне, што аж глядзець ня можна. Закрыла я вочы, устала з пасьцелі, аж дзевы і няма. Чую, на двары нейкі шум. Вышла гэта я, гляджу: небо чырвонае, як кроў, а на небе вялкі, проста, як вагнявые, стаяць. Зажмурылася я, увайшла ў хату, стала на калені, паглядзела на абразы...

Бабуля узьвіла вочы угору і, як на малітве, злажыла рукі далонямі. „Зьвярнулася да Бога і кажу: «Госпадзі, ці гэта вайна?..» Аж цераз тры дні чую я гэта зноў шум па вуліцы. Народ зьбіраецца, крыку нарабілі. Гукнула я аднаго. Што гэта, кажу? Аж мне кажуць, што вайна"...

Матрона ўздыхнула, памаўчала і бядуючы, пачала далей:

— І во ужо колькі год ідзець гэта вайна! Колькі народу палажылі, колькі зямлі паўзрывалі бомбамі! І зямля гэта чуе і стогне. Стогне зямля, як чалавек стогне... Пайдзеце ў лес ці на поле—і пачуеце, як зямля стогне.

І бабуля застагнала, каб паказаць, як зямля

Ня просім к нам на службу стаць,
Каб ваш язык не папсаваць.
Вы доўга хлеб-соль нашу елі,
Жылі ў дастатках і таўсьцелі,
Кроў, пот і сьлёзы нашы пілі
І імям царскім нас судзілі...
Збірайце-ж вашые паперы
І хутка маршч ад нас за дзьверы!

Стары Міхалка.

Мае успаміны аб Івану Луцкевічу.

Я зустрэўся і пазнаёміўся з нябошныкам першы раз, ў сярэдзіне кастрычніка 1918 року, на пасядзэнні Беларускай Социялістычнай Грамады ў Менску, дзе шмат гаварылося аб тым, каб зараз-жа абвясьціць Беларускую Народную Рэспубліку незалежнаю, каб проціставяць ганебнаму Берасьцейскаму міру бальшавікоў з Нямеччынай, што куплен быў цаною нашай бацькаўшчыны.

У той час, як брат нябошчыка ў сваіх прамовах быў роўным, разьмяркованым, - Іван Луцкевіч з юнацкім імпэтам, хаця і з цяжкімі нездаровымі пярэрвамі, каб адкашляцца, заклікаў кожнага да рашучасьці і спазнаньня права нашага беднага народу на вольнае, ўласнае палітычнае жыццё. Ен давадзіў прыклады ірляндзкага руху і іншых прыгнечаных недзяржаўных (тады) народаў, як чэхі і інш. Ад нас дзядзька І. Луцкевіч пабег некуды, каб залажыць ў Менску беларускую выстаўку, адтуль ў рэдакцыю беларускай часопісі, каб аддаць заметку аб новым адкрыцці з нашага гістарычнага ці старадаўняга культурнага жыцця. Ен ўвесь у пэрэў, бегаў, клапаціўся.

Праз цэлае лета 1918 року І. Луцкевіч працаваў над тым, каб як мага шырэй паставіць беларускую выстаўку ў Менску, і гэта яму ўдалося. На выстаўцы, дзе былі пакажаны самые цікавые прадметы— жывые сьведкі нашае мінуўшчыны, перабывало не мала менскіх жыхароў.

Трапіўшы ў сярэдзіне сьнежня таго ж самага 1918 року ў Вільню ў рэдакцыю „Гомана" я пазнаёміўся навэт і з тым гаротным бытам, якім жыў нябошчык І. Луцкевіч разам з братам. Мясьціліся яны ў адным невялічкім пакоіку ўпоруч з рэдакцыяй і ў той час, як брат з ранку аж да вечару працуе ў рэдакцыі, І. Луцкевіч немаль і ня прыпыняецца ў дома; за дзень ён пабывае ўсюды, зловіць самые апошніе вячэрніе навіны палітычные. Ня гледзячы на свае слабае здароўе (сухоты) Іван заўсёды быў, як кажуць, „на нагах". Газэтные навіны ён стараўся пераглядзець з самага ранку, іншы раз не ўстаючы з пасьцелі. Куды я ні заходзіў на гадзіну-другую ў віленскіе беларускіе арганізацыі, будзь гэта клюб, тэатр, рэдакцыя, ці які нібудзь выпадковы сходзік, усюды неадменна я спатыкаў нябошчыка Івана; ён патрапляў быць усюды, дзе чутно было беларускі голас і ўсюды радзіў, паведамляў, за ўсе дрыжаў душою шчырага ідэёвага патрыота. А праз момант пасьпяшаўся яшчэ некуды, каб ізноў разьліваці, нязьмерны імпат свайго натхненьня. Аднаго разу зірнуў я ў яго архіўмузэй, што быў заўсёды на замку, як нейкі найдаражэйшы скарб, як праца, якая патрабавала значнага часу і, сабраная у скарбонку, замыкалася моцна, каб ніхто ня сьмеў паварушыць яе без патрэбы. У вечары, пры электрычным асьвятленьні, дзядзька Іван увёў мяне, як старадаўні мудрэц, ў сваю кумірню. Вочы мае прабеглі па паўнюткім пакоі, па сьценах і вокнах. Чаго толькі ня убачыў я! І старые гэнэральскіе партрэты і татарская рукапісная кніга на беларускай мове і маленькіе збаночкі і проста квяцістые чэрапкі, сьведкі нашага старадаўняга ганчарнага промыслу і мастацтва. Дзядзька Іван на мае раптоўные запытанні кінуў некалькі тлумачэньняў і пасьпешна, раптам пачаў выводзіць мяне назад з музэю, прыгаворваючы: „Ой, дзе тут табе разабрацца ў вечары. Тут ня толькі за дзень, але й за месяц усяго не растлумачыш". Ен, як відаць, па свойму ўжо прызвычаеньню, выпіхаў мяне з музэю, бо ня верыць мне ён ня мог, і зараж-жэ, як толькі мы выйшлі ў суседні пакой, ён сказаў мне, выходзячы можа яшчэ на якую сходку беларусаў (ня гледзячы на даволі позны час): «Але глядзі, каб замкнуў, вось табе ключ, нікога чужога ня пушчай!". Ен паверыў мне цэлы беларускі скарб, але зрабіў гэта за мінюту пасьля таго, як вывеў чамусь-ці мяне з гэтае скарбонкі. Ен заўсёды сьпяшаўся; нават будучы саусім хворым, калі я застаў яго раз ў пасьцелі, ён падустаў, пасьля ўступіўшыся ў начныя выступкі, забегаў па хаце і аднатонна, перарываючы голас і кашляючы, шмат гаварыў. Безнадзейна хворы, ён непадобны быў да гэтага свaей магутнаю, бязсьмертнаю ў нашай беларускай памяці, душою. Ен сьпяшаўся... і на той сьвет ён гэтак сама пасьпяшыў. І было ж ад чаго яму туды пасьпяшыць. Жонка пажарніка, цётка Петронэля, што служыла ў рэдакцыі, аднаго вечару расказала мне некольki слоў пра беднае жыцьце Луцкевічаў. Недаед,

---

стогне:

— А-а-а! А-а-а! Так зямля стогне... А што з небам зрабілі? Гарматамі на эраплянах небо папрастрэльвалі. І як небо яшчэ воду трымае?! А ня вытрымае—патоп будзецы!..

Матрона аж уздыхнула і дапіла шклянку кавы.

— А калі мір будзе, пані Матрона?

Матрона надпіла з шклянкі кавы ды зноў пачала прарочыць:

— І быў гэта мне сон. Сьніла я калісь, ня дужа даўно, небо, а на небе—калясьніцу. У калясьніцы, бачу я, сядзіць дзядок сівенькі, як голуб. Гэта мусіць Бог-Сабаот...

Бабуля заплюшчыла вочы, прыпамінаючы:

— І вагнявая ўся калясьніца. і агонь навокале, а ў руццэ сваёй трымае Бог-Сабаот палачку. А тутака галубкі роўненька, як на дроціку, сядзяць. І Гаспод-Сабаот махнуў палачкай на галубкоў і сказаў: «Ляцеце на зямлю і вазвясьцеце мір!» І два галубкі паляцелі на зямлю... Скора, панечка, супакоіцца ўсё і будзе мір. І гэты сон сьніў у тую ноч яшчэ адзін рабін. Ен шмат моліцца ў сінагозе і блогачэсьцем працьвіў...

Раздзеўская усьміхнулася, але слухала. Матрона зноў пачала казаць:

— І сьніла я, панечка, яшчэ сон. Ляцелі чатэры арлы ад розных канцоў зямлі. Адзін арол узьляцеў над цэрквай, другі—над касьцёлам, трэці—над мячэцью, чацьвёрты—над жыдоўскай школай. Тагды-ж зьляцеліся разам. І значыць гэта, што мір будзе. Памірацца ўсе народы, што веруюць ў Бога, што кланяюцца ды толькі пароэнаму. А яшчэ той сон значыць, што мір прыдзе не ад аднога, а ада усіх народаў... Добрая ваша кава,—я яшчэ налью шклянечку,—узялася за імбрычак бабуля.

— Але, але, налівайце, а мяне ужо выбачайце, што ня маю сілы услужыць.

— Гдзе ўжо вам хворым! А балесьць ваша бяспрыменна пройдзе, а каб скарэй, дык паслухайце мяне: выпеце гарчычкі, тады бяспрыменна пройдзе!

Матрона кастлявымі рукамі налівала каву з малаком на іспадачак і з іспадачка сёрбала, а Радзеўская, тым часам, начала расказваць свой сон:

— Сьніла я,—казала Радзеуская,—што я граю ў карты з сваім нябошчыкам мужам. Перад тым, як пайці з дамы віней, я пачала пальцам закручваць локан у сябе на віску. Кручу і кручу, як бытцам хачу вырваць сабе валасы. Тут я і прачнулася...

Бабуля а ні запнулася, а зразу разгадала сон.

— Перамена будзе, панечка, папомніце мае слово! Пераменіцца ваша доля, паедзеце вы адгэтуль. Як валасы свае заварочвалі, так і доля ваша пераменіцца... Ну, дзякуй, панечка, за каву,—дужа напілася,—сказала Матрона і перавярнула шклянку дагары дном. Перахрысьцілася, прашаптала малітву.

І доўга яшчэ дзьве ўдавы гаварылі аб тым ды аб сім. Потым Матрона нашаптала загавор над хворай, пакрапіла яе сьвятою вадой і прыказывала бясирыменна, калі ужо яна ня хоча піць гарчыцы, дык выпіла-б настой на травах, які яна ёй прыгатавала. І ўсё бабулька тужыла, аб тым, што людзі ваукамі парабіліся, гатовы зьесьці адзін аднаго і што льецца кроў людзкая, а вайна ўсё ідзець, і скора, мусіць, будзець, канец сьвету...

В. Бруевіч.

голад, холад, нейкая вечная недастача грошай на пражыцьце „такcяк", прытулішчо ў сырых мураваных куточках—ўсё гэта магло скалечыць і змагчы самы жалезны арганізм. І бачучы перад сабою сьвежую магілку яшчэ адной вялікай ахвяры для шчасьця і лепшай долі Бацькаўшчыны, ня будзем траціць веры ў канечную перамогу нашае ідэі, будзем насіці ў сабе імпат творчага натхненьня і адвагу сама ахвярнасьці, як насіў іх адзін з нашых старэйшых правадыроў.—сягодня ўжо нябошчык,—Іван Луцкевіч. Вечная памяць вернаму сыну свайго народу! Хай ніколі не запомняць яго тые, хто гатоў сабою замяніць яго. Іван Луцкевіч памёр, але сьлед яго на беларускай ніве вечны і несьмяртэльны!

Крауцоу Макар.

Менск
27 жніўня 1919 року.

Політычные навіны.

Украінскіе справы.

ВЕНА, 27-8. Тутэйшые украінцы адкідаюць офіцыяльнае паведамленьне „Temps'a", нібыта Петлюра адмовіўся ад Усходняй Галіцыі. Наадварот, украінскіе справы ў Парыжы стаяць добра, дзякуючы уплыву Сазонова, які згадзіўся на украінска-расійскую фэдэрацыю. Украінскі Урад знаходзіцца ў Каменцу-Падольскім.

Арэшт Маслова. У Златаусьце бальшавікі арэштавалі вядомага социялістычнага пісьменьніка па аграрным пытаньню Маслова, быўш. міністра земляробства ў габінэце Керэнскага.

Палажэньне у Маскве.

ЧЫКАГО, 16 жніўня. Амэрыканскім ўрадам (па дэпартамэнту загранічных справаў) адтрыманы паведамленьні офіцыяльнага характару з Масквы аб упадку уплываў Леніна. Палажэньне ў Маскве вельмі сэрьёзнае. Шмат жыхароў пакідаюць горад.

Амэрыканскі ўрад вельмі энэргічна пачаў дастаўляць Колчаку зброю і амуныцыю.

Бэрлінскі Цэнтральны Камітэт Работніцкае Рады закрыты.

БЭРЛІН, 27 жніўня. У суботу (23-8) ўрадовые войскі занялі памяшканьне Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту Бэрлінскае Работніцкае Рады і закрылі яго. Паперы і дакумэнты конфіскованы. За апошні час ў Бэрлінскай Радзе былі толькі камуністы і блізкие да іх «незалежные». Социяль-дэмократы выйшлі з яе.

Румынскае наступленьне проці бальшавікоў.

ЛІОН, 27 жніўня. З Жэнэвы паведамляюць, што румыны робяць вялікіе прыгатаваньні да наступленьня за Днестр. Войско сабрано ў Бэндэрах. Мэта наступленьня—злучыцца з левым крылом Дэнікіна.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

— **Служачым магістрату** гэтымі днямі будзе заплачана першая пэнсія—½ частка бальшавіцкага акладу, царскімі грашыма.

У магістраце мае быць частковае зьмяньшэньне штатаў.

— **Сярод праваслаўнага духавенства** гавораць аб хуткім прыезьдзе ў Менск архіепіскапа Георгія, каторы выехаў з Менску перад прыходам бальшавікоў.

Праваслаўнае духавенство просіць польскую уладу дазволіць адчыніць духоўные школы, сэмінарыі і др.

— **Сярод чыгунгчыкаў.** Нас паведамляюць, што, дзеячы упраўленьня Палескай Чыгункі (у Вільне) п. Мястоўскі і інш. пераведзены у Галічыну, а адтуль, замест іх прысланы у Менск Галіцыйскіе інжэнэры.

Пры прыёмцы новых служачых пяршынство пакуль што аддаецца асобам, ведаючым польскую мову.

— **Да адкрыцьця акружнага Суду у Менску** приступіла польская ўлада. Справы маюць вясьціся на польскай мове.

Плян стварэньня валасных судоў адменены.

— **Бычшаму Сіротцкаму Суду** (пры бальшав.-Юрыдычны аддзел) Польскай уладай прапановано зьліквідавацца да 10 го г. м.

— **Хлеб** у прыватнай прадажы танее штодня на 50 кап. фунт.

— **Валюта.** Курс „керэнак" прыметна падымаецца: за 100 цар.—500—550 керанак.

Паведамленьне. Рэд.-выдаўцам „Звона" зьяўляецца пані Ядвіга (Ядвіга) Луцэвіч.

Ліст у рэдакцыю.

I.

Шаноўны пане Рэдактару!

Прашу даць мне адказ на адно запытаньне: ці можна зносіцца з польскай уладаі у беларускай мове, ці не? У абвестках, налепленых на ўсіх вуліцах, пішацца, што, побач з польскаю, ужываецца і мова беларуская, а на дзеле выходзіць саўсім другое. Мусіць улада думала, чым-бы дзіця не забаўлялося, абы ня плакало,—абяцаць можна, а як будзе праводзіцца ў жыцьце, — відаць будзе. Гэта думка паўстала ў мяне посьле гэтакага здарэньня.

Згодна з прыказам польскай улады ад 22-га жніўня г. г. за № 14, прадстаўнікі нашага „Беларускага Настаўніцкага Саюзу" пашлі 26-га жніўня зарэгістравацца. Заява наша была напісана па беларуску. Польскі урадник, прачытаўшы слоў сатры і пасьміхаючыся сказаў, што такіх заяў ня прымае і што да іх, палякоў, заявы павінны пісацца папольску. Увесь Статут Бел. Наст. Саюзу так сама павінен быць перэкладзены на польскую мову. Ня зважаючы на нашые протэсты, урадник адвярнуўся і пачаў прымаць другіх з польскімі заявамі.

Няўжо і цяпер мы будзем бачыць зьдзекі з нашай мовы і з сябе? Дык чаго ж мы чакалі і чаго спадзяваліся? Няўжо горкае расчараваньне зноў чакае нас? Няўжо і тут нас не падтрымаюць, а будуць гнаць і сьмяяцца?

Спадзяюся, што гэтае здарэньне было прыпадкова і больш не паўтарыцца (дай Божа, каб было так!). Але, каб гэтага ня было, польская улада павінна аддаць прыказ сваім ураднікам спаўняць выданые ёю загады. Спадзяемся, што нам, беларусам, посьле абяцанак дужэйшых з нас, ня прыдзецца змагацца за правы свае мовы.

К. Пуроускі.

II.

Прашу п. Рэдактара выдрукаваць ў газэце пра здарэньне, каторае напаткало мяне 26-го жніўня 1919 г.

Прышоў я з двама сябрамі на Падгорную вул. № 14 зарэгістравацць „Б. Наст. Саюз". Там спаткаў я яшчэ сябра Хрысьц. Злучнасьці. І вось чаго мы былі сьведкамі.

Некі жыдок кажа рэгістратару, што не разумее па-польску. Тагды польскі урадник гаворыць з ім парасійску. А калі мы падалі просьбу па беларуску, то урадник адмовіўся прыняць і патрэбаваў паразуменьня ў польскай мове.

Мы зьвяртаем увагу урадніка, што насяленьне нашага краю мае права ужываць свае беларускае мовы нараўне з польскаю. Тагды урадник нецярпліва адказвае: „Калі ў Варшаве была чужая улада, то ўсе паперы пісаліся ў чужой мове. Так павінна быць і тут".

Я думаю, што пану урадніку трэба памятаць, як цярпелі палякі пад Масквою, калі на іх мову казалі „сабачы язык".

К—ч.

Рэдактар-выдавец
ЯДВ. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Я. Грынблята, Менск.

З [illegible] нумару